

Ksaver Meško:

Francišek in umirajoči papež.

(Za oder priredil M. M.)

O s e b e:

Sv. Francišek.
Papež Inocenc III.
Sestra Smrt.
Dva kardinala.
Učenjak.

Majhna soba z gotičnimi vrati v sredi. Na ležišču sredi sobe leži p a p e ž. Za ležiščem sedita k a r d i n a l a in učenjak. V odprtih vratih S m r t. Med pogovorom pride tiho F r a n č i š e k v sobo. Papež leži v ornatu. (Primeri sliko Giotto, Sanje papeža Inocenca!)

Učenjak: Ko bi se Njega svetost vsaj pomaranč vzdržal! A kaj, ko mu pa ni mogoče dopovedati!

1. kardinal: Preveč je zaupal svoji moči.

Učenjak: In premalo je upošteval našo vedo.

2. kardinal: Dolgo ne bo. Železna volja in krepka narava se še branita smrti. A kaže, da ga zmaga. Koga pa volimo potem?

Papež (se nasmehlja kakor v sanjah; govori počasi, a z jasnim, močnim glasom, da se kardinala in učenjak zdrznejo in začudeno pogledajo): Ali gré že za tiaro? O nespametniki! Vidite samo njeno krasoto, njen blesk, ne poznate pa njene teže in grenkosti.

Frančišek: O blagor ti, gospod naš papež, ljubljeni brat Inocenc! Kdor sé tako srečno smehlja svojemu bogastvu, ko ga drugi delé, tega duša ni bila sužnja tega bogastva. Lahko ga bo pustila, lahko se bo ločila. (Sede poleg papeža na ležišče.)

Smrt: Ne zameri, sveti Oče, a moj in tvoj Gospodar me je poslal, naj te pokličem, da prideš predenj in mu daš račun o svojem hiševanju.

Papež: Ko bi počakala še trenutek, o dekla božja, da pogledam, ali bo mogoče pustiti vse načrte in delo drugim rokam. Če odidem zdajle, bodo li mogli pomiriti Genova in Pizo? Od maja že sedim tukaj, jih mirim, grozim in prošim, pa se mi še ni posrečilo. Se bo li nasledniku? In Friderik? Tako mlad je še in nezkušen — kdo ga bo vodil in vladal, da postane kdaj dober vladar? In Turek grozi! Mu li bo naslednik kos? (Odmor. Zamahne z roko in se spet nasmehlja.) — A kaj to v primeri z večnostjo! Brezpomembne malenkosti!

Frančišek: Kaj ne, brat Inocenc, kaj vse to ob večnosti! O ta tvoj blagoslovljeni smehljaj! Večji si v tem trenutku, nego si bil, ko si prisilil mogočnega francoskega Filipa Avgusta, da je uklonil glavo božjim in cerkvenim zapovedim in odslovil Ingeburgo, nezakonito ženo.

Papež (se zagleda v Frančiška in se mu nasmehlja še srečneje): O Frančišek, moj ljubi ubožček, sam Bog te pošilja k meni. Zakaj prav tebe mi je zdaj treba. Glej, vsi ti tu okoli mene ne vidijo več in ne vedo nič in ne morejo pomagati. Zakaj vsem tem je smrt strašna, vsi trepetajo pred njo. A ti se je ne bojiš, tebi je ljubljena, predraga sestra. Ti, o Frančišek, boš naju sprijaznil.

Frančišek: Rad, gospod papež.

Papež: Tole mi povej, o brat Frančišek: Kaj bo pred Gospodom Bogom, ko bova delala račun, na katerega me je pravkar povabila njegova dekla, najbolj govorilo zame?

Frančišek (sklene roke in povzdigne pogled proti križu na steni): Zdaj, dobri Gospod Bog, mi daj v usta pravi odgovor! Zakaj umirajočega ne smem varati s

prazno besedo. (Zroč na križ se nenadoma zelo razveseli, kakor da je dobil s križa pravi odgovor): Ljubezen, gospod papež.

Papež: Ljubezen?

Frančišek: Morda sodi svet, da je ne poznaš, ker vidi izvečine le tvojo silno moč in neupogljivo voljo tvojo. In vendar ti postaja toplo v duši in v oči ti sili kakor solze, ko se spominjaš zdaj ob slovesu od življenja nje, ki ti je dala življenje, blage matere Klaricije, in ljubezni, ki te je vezala nanjo.

Papež (sklene roke, strmi v daljavo): O mama, mamica mila!

Frančišek: Drugi otroci so brili norce z ubožkom Marcelinom, sinčkom grajskega vrtnarja, zaraslim grbavcem, a ti si bil srečen, če si se smel igrati z njim. Če si dobil od mamice ali od očeta kak dar, komu si ga nesel kazat najprej? Ali ne Marcelinu? In ko je po hudi mrzlici Marcelino umrl, je li mati njegova huje jokala ko ti?

Papež: Moj Bog, kako dolgo že nisem več mislil na Marcelina! Saj sem že popolnoma pozabil nanj. Ali me hočeš, moj Gospod in moj Bog, že na tem svetu, zdaj v najtežji uri, poplačati za tisto malo ljubezni? Okrepčati in potolažiti me zaradi nje zdaj ob smrtni uri? Hvala ti, moj Gospod in moj Bog, hvala ti!

Frančišek: Pozneje v šolah, ko si delil skrivaj svoj denar ubožcem, ko si daroval svojo obleko siromašnim sošolcem in drugim siromakom — res bilo je malo, a bilo je iz ljubezni. In ko so ti sedemintridesetletnemu prisodili tiaro, katere si se s solzami branil, ter si po izvolitvi vso noč preklečal v cerkvi, ponavljajoč venomer: »Iz ljubezni do Tebe, ker vidim, kako trgajo tvoje duhovno telo, sveto Cerkev« — ali ni bilo v tem nič ljubezni? In ko si stal za resnico in pravico teptanih, zavrženih in trpečih zoper ves svet in si voljno in vdano sprejemal za svojo ljubezen in svoj trud sovražstvo nasprotnikov in čestokrat tudi trdo sodbo služabnikov Cerkve — ni li bilo tudi v tem nič ljubezni?

Papež: Hvali z menoj Gospoda Boga, o brat Frančišek, zakaj blagoslovil me je z veliko milostjo, da nisem hodil brez ljubezni skozi življenje!

Frančišek: Blagor ti, o brat Inocenc, da nisi pozabil najpotrebnejšega!

Smrt (stopi bliže): Čas bo, sveti Oče!

Papež: Še eno! O brat Frančišek, ki ti Bog razodeva svoje skrivnosti kakor nikomur drugemu, še to mi povej, kaj bo razen Boga moje najslajše plačilo?

Frančišek (sklene spet roke in upre pogled v križ): Daj mi, o dobri Bog, da mu izpolnim še tudi to zadnjo željo! (Tišina. Čez dalje časa se Frančišku razjasni obraz, kakor da je dobil s križa odgovor): Mir. Mir, gospod papež!

Papež: Mir! Res, nisem ga imel vse življenje, od mladih nog ne. Vedno delo, vedna služba, služba Bogu in ljudem, veden trud, vedni boji — hrušč in trušč vsega sveta je udarjal ob moj prestol kakor ob prestol ne enega vseh svetnih kraljev in cesarjev. A zdaj pride mir, mir! (Upre oči v smrt.) Blagoslovi me, o brat Frančišek, da umrjem v miru in dosežem mir!

Papež (smehljuje umira).

Frančišek (razprostire roke nad njim).

Smrt (stopi k ležišču ter pogladi z roko papeža po čelu in čez srce).

Eden kardinalov (prekriža mrtvecu roke čez prsi).

Frančišek: Oj, oče našega reda, mogočni gospod Inocenc, zdaj sva si enaka: tako ubog si zdaj kakor jaz. In oba sva srečna. Ne, ti si srčnejši. (Stopi v ospredje, razprostire roke in govori s pogledom uprt v nebo):

Češčen, Gospod naš, po sestri naši, smrti telesni,
ki nihče živčih ji uiti ne more.

O blagor njim, ki po Tvoji sveti volji živijo,
ne bo jih zadela druge smrti poguba.

(Zastor.)